

sledním tvůrčím období u něho vracely, kdy by byl mohl teprve naplno a svobodně rozvinout svou tvorbu, musil František Halas odejít. Na jeho básnickém odkazu se znovu přesvědčujeme, že talent může rozkvést a vydat nejkrásnější plody jen tehdy, nebojí-li se umělec vkročit do bystřiny života, odpovídá-li tvorbou na požadavky své doby. Tam, kde to Halas učinil, tam byl opravdu velkým a silným básníkem. Není proto třeba se vracet k poezii jeho ideových i tvůrčích krizí. Ale navzdory si v srdcích ponese jeho verše, v nichž vyslovil s velkou horoucností lásku k své zemi a k svému lidu, v nichž vyslovil jedinečně čistým básnickým obrazem „jeho osud, jeho utrpení, jeho boj a posléze jeho radostné budování nového svobodného života“, jak to napsal soudruh Klement Gottwald při básnickově skonu.

(1954)

JEŠTĚ K TŘICETI LETŮM

Ludvík Kundera

O knize Ladislava Štolla *Třicet let bojů za českou socialistickou poezii* jsme slyšeli v uplynulých letech tolik oslavných superlativů, tolikrát byla bezmyšlenkovitě „jednomyslně“ přijímána a horlivě parafrázována, že snad tolik chvály volá pro vyvážení po troše pepře.

Myslím, že Štollova kniha má své oprávnění – jako polemický spis ovšem, se vší jednostranností temperamentní polemiky. O takové naostřené polemické hlasy není v dějinách české literatury nouze; přes všechny bitevní tým a hřmot nakonec pomáhaly pročišťovat ovzduší, rozptylovaly mlhu kolem některých velikých zjevů. Vzpomeňme bojů o Máchu, Háلكa, Machara, Vrchlického. Má-li však zaujatý polemický projev být opravdu východiskem k plodnému polemickému boji, v němž se střetávají a vyhraňují názory, musí tu být možnost hned na něj odpovídat. Je proto jen zdravé postavit i proti této zbytečně kanonizované knize polemický protinávod.

Ale raději několik dokladů k metodě knihy.

Polopravda je pružná zbraň. Tam, kde s. Štoll mluví např. o časopisu Plán (který ovšem nezaložil Hora s Halasem, ale jen Hora), charakterizuje jej jmény hlavních autorů. Jsou to: Václav Černý, Ortega y Gasset, Dostojevskij, Proust, dále Hora, Halas, Seifert a Vančura. Za třemi písmenky zkratky atd. se skrývají také S. K. Neumann, Olbracht, Biebl, Václavek, Majerová, Šalda a Katajev, Barbusse, Kisch, Tuwim a další. Neřísívali do Plánu jen drobnostmi, nýbrž také celými romány.

Manipulace s citáty je také pružná zbraň. Co však říci tomu, cituje-li s. Štoll ze známé Halasovy básně Je čas ze sbírky Tvář toto dvojverší:

*Tiše semkněte rty své
spotřebována je už víra naše*

Nechme stranou úvahy o tom, že smysl básně bývá uložen často v pointách, nikoli v prvních verších, a srovnejme si pouze citované dvojverší s originálem. Zjistíme, že ve všech vydáních Tváře jsou oba verše o několik slůvek bohatší. Zní:

*Tiše a přísně semkněte rty své
spotřebována téměř je už víra naše.*

Dobrá – ale snad vypadlé slůvko „téměř“ není tak důležité. Jak je to ve Štollově knize s výkladem o událostech v roce 1929 v české literatuře? Dnes už je to po kontroverzi Majerová – Taufer a po dvojím příspěvku Pekárkově v Literárních novinách zhruba jasné. Jak to, že se ve Třiceti letech o tom nedočteme nic podstatného? Je to snad proto, že tehdy Neumann nešel nakrátko se stranou, kdežto Halas naproti tomu ano?

Na jiném místě cituje Štoll verše z Torza naděje z roku 1938.

*Zvoní zvoní zrady zvon zrady zvon
Čí ruce ho rozhoupaly
Francie sladká hrdý Albion
A my jsme je milovali*

Komentuje-li se toto čtyřverší tvrzením, že „těmito verši ovšem (!) Halas nemluvil za dělnickou třídu, za český pracující lid“, a tvrdí-li se jinde, že je typické, že Halas „i svou nejvýznamnější sbírku nazývá Torzem naděje, že tu dospívá Halas pouze k zlomku víry“, je to podle mého názoru podivné.

Pravili se v Třiceti letech, že se Halas jako redaktor Petrových Prvních knížek stal jakýmsi „vůdcem“ nové básnické školy, která pokračovala v likvidaci Wolkerova odkazu, a nejmenují-li se žádní členové této „školy“, např. Čivrný, Valja, Kolář, Nouza, pominou-li se slova, která Halas napsal na cestu této edici, je to myslím zamlžování.

Nejeden argument s. Štolla vrhá na osoby a události nepříznivý stín. Píše například, že nakladatelství Melantrich svěřilo Kamilu Bednářovi redakci knižnice mladých básníků Erb. Ve skutečnosti vydávalo tuto edici nakladatelství Václava Petra. Nejednou se v Třiceti letech podtrhává Halasův vztah k některým katolickým spisovatelům. Ale proč přitom s. Štoll zcela pominul Halasovo přesně formulované stanovisko v této otázce, které čteme v anketě o katolictví v české literatuře ve Václavkově Indexu v roce 1931?

Ale tyto příklady možno konec konců odbýt jako drobnosti. Je tu však jedna ze základních tezí: Wolker – Halas a Neumann – Halas. K Wolkerovi řekl své poctivé slovo, pokud jde o rok 1934, Vilém Závada. Škoda, že je, pokud jde o „manifest“ v Pásmu z roku 1925, nemůže už říci Bedřich Václavek.

Vztah Neumann – Halas je podle s. Štolla „jednou z nejvýznamnějších událostí české poezie, na kterou nemůže nikdo, kdo bude chtít pracovat nad otázkami socialistické estetiky, zapomenout. Přináší nesmírně cennou látku, nad níž by se měla zamyslet především naše mladá kritika.“ Ano, s tím je možno vřele souhlasit. Jenže chyba je podle mého názoru v tom, že s. Štoll omezil všechnu tu „nesmírně cennou látku“ na komentování vztahu Starých žen a Starých dělníků, na jeden Neumannův otevřený dopis Františku Halasovi a na citování protihalasovské básničky z Neumannovy pozůstalosti. Navrhuji, aby byl jako poučení – a to nejen naší mladé kritiky – publikován všechn, zdůrazňuji, všechn materiál o vztahu Neumann – Halas. K opravdu vědeckému přístupu k problémům patří přece publikování roztroušených, nesnadno přístupných dokumentů! Tak by mohly být v časovém sledu otištěny Neumannovy a Halasovy otevřené listy, obě básnické polemiky – Staré ženy kontra Staří dělníci i Nic víc kontra A dál – dále Halasovy básně k Neumannově šedesátce nebo sedmdesátce i k úmrtí. Konečně Halasův projev nad Neumannovým hrobem.

Myslím, že by do tohoto celku patřily i úryvky z Neumannovy a Halasovy korespondence, třeba i s Halasovými nesouhlasnými zmínkami o Anti-Gidovi – nač se toho bát, nač tutlat a retušovat. Jen taková konfrontace může být živnou půdou pro „kvas názorů“, jak se říká. V této souvislosti by pak např. vyšlo najevo, že při konfrontaci Starých žen a Starých dělníků nelze zamlčet Halasovu delší báseň Dělnice, napsanou v roce 1934, ale vydanou nákladem 6150 výtisků až v roce 1946. Je to báseň o starých děl-

nicích. Nakonec by to z takové konfrontace jen jiskřilo plodnými otázkami, např. je-li pro vztah Neumann – Halas důležitější epigram z Neumannovy pozůstalosti (tedy Neumannem vědomě nikdy netištěný), nebo několik slov z Halasovy studie o Josefu Horovi v Programu D 37: „... přísný a milovaný S. K. Neumann.“

Kam vedlo toto očerňování na jedné straně a bílení na straně druhé? K tomu, že se mocně posouvaly proporce. Sugescie má ovšem svou moc, ale materiál nakonec mluví jinak.

Souviselo s celým ovzduším minulých let, že přemnozí začínající kritici okamžitě přijali polemický hlas Štollův za svůj a vysluhovali si prvé kritické ostruhy hanobením Františka Halase. Vrcholu toho myslím dosáhl František Kautman v doslovu k Neumannovým Starým dělníkům (Čs. spisovatel 1950), kde se mu na ploše co nejmenší podařilo shrnout co nejméně nadávek. Přejímání hotových pravd pak vedlo třeba k tomu, že brněnský list Rovnost si zamlouval odhalovat i v krajském měřítku liberalismus mimo jiné taktó: „Stačí jen připomenout, s jakou houževnatostí někteří z čelných funkcionářů brněnské odbočky Svazu čs. spisovatelů snaží se oživit halasovskou tradici. Překvapuje to tím víc, že tyto snahy se projevují po tom, co Ladislav Štoll průkazně odhalil ve své studii *Tricet let bojů za českou socialistickou poezii básníka Františka Halase jako básníka »dekadentní nálady«, básníka a vyjadřovatele »nálad maloměstácké inteligence«, jako subjektivistického romantika, spiritualistu plného vnitřních hypochondrických úzkostí, nejistoty a nevíry, vnitřně se ironicky rozdírajícího, jako básníka křečovitého, propadajícího formalismu. Proti halasovské tradici, čpící na hony pesimismem nevíry v člověka, formalismem, je nutno postavit zářný vzor bojovného, optimismem naplněného revolučního umění S. K. Neumanna. Už také proto, že S. K. Neumann strávil v brněnském kraji značnou část svého života...“*

Tyto řádky vyšly 22. března 1955.

Zdá se mi, že schůdnější cestou k novému hodnocení díla Františka Halase i naší poezie uplynulých desetiletí je především publikování Halasova básnického díla, jeho zapomenutých básní, jeho esejů o básnících a malířích, jeho statí o poezii atd. Je toho mnoho, přemnoho, a bylo by okradením české literatury nechat to i nadále ležet ladem.

Nad tímto dílem se potom perme!

(1956)